

MODUL 2: AT FORSTÅ STEREOTYPER OG FORDOMME

Tid: 20 minutter

Formål:

- Stereotyper, fordomme, forudfattede meninger, tilbøjelighed: hvad er de og hvordan er de forskellige?
- At definere stereotyperne, fordommene, de forudfattede meninger og tilbøjeligheder.
- At øge underviserens opmærksomhed på de implikationer som stereotyper og fordomme kan have på menneskers liv samt hvordan de kan påvirke den personlige og professionelle væremåde.
- At opfordre underviseren til at identificere og konfrontere egne stereotyper og fordomme.
- At vise hvordan stereotyper og fordomme kan have negative indflydelse på deres arbejde

Materialer:

Projektor

Slide PP 2.1

VEJLEDNING

1. Underviseren spørger deltagerne om at forklare deres opfattelser af begreber som: stereotyper, fordomme, de forudfattede meninger og tilbøjeligheder, samt hvordan de er forskellige fra hinanden.
2. Underviseren viser showet PP 2.1, læser det og forklarer sammen med forskelle begreberne imellem.
3. Underviseren diskuterer stereotyper og fordomme og hvordan de påvirker vores liv og samfund.
4. Underviseren opfordres til at bruge en hvilken som helst aktivitet herunder, afhængigt af tid, og om de anvender den udvidede version eller ej, samt hvad man ellers finder passende til gruppen, idet man tager højde for om gruppen består af nyligt ankomne migranter eller migranter som har opholdt sig i landet i længere tid. For den version der kun forløber i 7 timer, anbefales det at bruge kun en aktivitet. For nyligt ankomne migranter/ migranter uden erfaring, anbefales aktiviteterne B, C og E. For migranter som har opholdt sig længere i værtslandet og/eller som er organiseret i fagforeninger og/eller er aktive i deres egne fællesskaber og/eller er på anden vis aktive i forhold til emner, der vedrører integration på arbejdspladser, anbefales aktiviteterne A & D.
5. Underviseren sammenfatter, at stereotyper leder til diskrimination som så kan eskalere til hadforbrydelser.

Note til underviseren

Stereotyper, fordomme, de forudfattede meninger og tilbøjeligheder er ikke altid bevidste. Dem der har dem, er ikke nødvendigvis klar over det, men de påvirker deres meninger om/ adfærd overfor andre alligevel. Stereotyper, fordomme, de forudfattede meninger og tilbøjeligheder kan enten være positive eller negative men hovedsageligt fremdyrker de negative følelser/ meninger/ holdninger og tro.

Stereotyperne kan ændre sig i henhold til informationsændringer om gruppen. Stereotyperne kan også genbruges: det som engang var stereotypisk for en bestemt gruppe, kan være gældende for anden gruppe senere.

Forskellen mellem tilbøjeligheder og stereotyper er, at en tilbøjelighed er en personlig præference, kan/kan ikke lide, og som derved har indflydelse på personens dømmekraft og evne til at forblive objektiv, imens en stereotype er en forudfattet forestilling, som tilskriver nogle generelle karakteristika til alle medlemmerne af en bestemt gruppe.

Begreberne fordom og forudfattet mening bliver ofte brugt på kryds af hinanden. Men, fordom er et ekstremt tilfælde af forudfattet mening.

Man opfatter ting i sine omgivelser igennem sanseindtryk, indsamling af data, og så behandles disse data igennem tidligere erfaringer, uddannelse og kulturelle normer hvorefter man drager konklusioner. Opfattelser kan både være sande og usande. Opfattelser kan lede til antagelser om en bestemt gruppe mennesker og medlemmerne. Sådanne antagelser kan være grundlagt på personens reelle oplevelser med en eller flere medlemmer af en gruppe. Nogle gange kan sådanne antagelser være sande, men ikke altid.

Stereotyper, fordomme, de forudfattede meninger og tilbøjeligheder har indflydelse på vores opfattelser, vurderinger og adfærd, lige så vel som på vores opførsel overfor andre mennesker.

Stereotyper implicerer nogle egenskaber som forbindes til en bestemt gruppe og de kan også bestemme vores adfærd og opførsel i forskellige sammenfænge og have indflydelse på vores relationer.

Alle har nogle stereotyper. Det er måske umuligt at vokse op i vores samfund uden at få nogle. Stereotyperne vokser blandt andet via det billede medier skaber, repræsentationer på film, reklamer, nyhedsartikler, politikere. Diskutér, hvordan medier portrætter og/eller bringer til tavshed mænd og kvinder, medlemmer af LBTIQ*, handicappede, migranter, flygtninge og/eller socialt udsatte grupper. For eksempel når medier fremstiller migranter og flygtninge kun som fattige mennesker, som er desperate efter at komme til Europa, så skaber europæerne sig et billede af, at migranter ikke har noget at bidrage med i samfundet eller til den økonomiske udvikling i landet. Eller når politikere og medier tale om flygtninge som 'illegale migranter', hvorved de umenneskeliggøres i vores opfattelse af dem. Eller når kvinder i reklamer fremstilles sammen med rengøringsprodukter, så er man tilbøjelig til at forbinde kvinder med rengøring.

Det er vigtigt at understrege, at alle har ubevidste tilbøjeligheder, meninger og stereotyper. Det skyldes det faktum, at man gerne vil kunne kategorisere sin omverden for bedre at forstå og forklare den – sådan er menneskets natur. Det gør os ikke til dårlige mennesker, blot til mennesker. På samme tid er det os alles ansvar at anerkende egne tilbøjeligheder, forudfattede meninger og stereotyper for at kunne være objektive og retfærdige og bidrage til et retfærdigt samfund. Det er vigtigt, at disse ubevidste tilbøjeligheder, meninger og stereotyper ikke bliver normaliseret i løbet af undervisningsforløbet, hvorfor det er vigtigt at understrege ens egen ansvarlighed i forhold til at blive bevidst om egne fordomme, meninger og stereotyper.

Aktivitet A – Vores egne stereotyper

Tid: 10-20 minutter

Materialer:

Flipcover

Tuscher

VEJLEDNING

1. Underviseren skriver følgende på flipoveren:

Eventyrlysten

Sart

Følelsesladet

Aggressiv

Sygeplejerske

Stærk

Jaloux

Omsorgsfuld

Fornuftig

Selvisk/selv-centreret

Tålmodig

Utålmodig

Blikkenslager

Intelligent

Byggemedarbejder

Autoritativ

Rengøringsassistent

Svag

Genert

Blid

Bilmekaniker

Dynamisk

Afhængig

Syerske

Sensitiv

Tilgivende

Og spørg så deltagerne om de synes begreberne refererer til en kvinde eller en mand.

2. Underviseren laver en spalte med tillægsord om kvinder og en anden der skal indeholde tillægsord om mænd.
3. Underviseren diskuterer med gruppen, hvorfor vi tilskriver bestemte karakteristikker til kvinder og andre til mænd.

Noter til underviseren

På grund af socialiseringsprocesser lærer vi at tilskrive bestemte karakterstikker til bestemte grupper mennesker. Styrke, aggression og praktiske færdigheder forbinder man ofte med mænd, hvorimod følsomhed, sensitivitet og svaghed typisk forbindes med kvinder. Sådanne associationer er en stor del af vores opfattelse og har indflydelse på alle aspekter i vores liv, deriblandt roller, attituder, ansvar, adfærd, beslutninger, personligheder, egen identitetsopfattelse og profession. Sådanne associationer anvendes ofte som retfærdiggørelse for diskrimination. Ydermere bliver sådanne associationer til kulturelle normer og lægger låg på alt udenfor normen og kønsopdelingen samt leder mennesker som ikke falder indenfor den kønsopdeling til usynlighed og total eksklusion. At forstå at de karakteristikker som vi tilskriver mennesker på basis af deres køn, selv om de virker 'naturlige', i virkeligheden er sociale konstruktioner og

derfor kan ændre sig/ de er ikke absolutte, er et vigtigt formål i forhold til vores dømmekraft og retfærdighedsfølelse.

Aktivitet B – Case study

Tid: 15-20 minutter

Materialer:

Flipover

Tuscher

Handout 2.1

Skrivehæfter

Penne

VEJLEDNING

1. Underviseren beder gruppen at danne par/ grupper à 3-4
2. Underviseren uddeler handout 2.1 til parrene/grupperne
3. Underviseren spørger deltagerne om at læse handout'en med deres makker/ gruppe og diskutere følgende:
 - Georges opførsel.
 - Marias reaktion.
 - Olgas følelser.
 - Hvad synes de om forholdet mellem Maria og Olga efter episoden. Kunne den episode få indflydelse på deres forhold??
 - Kan George lære noget efter episoden?
4. Inviter parrene/ grupperne til at diskutere hvis de har oplevet noget lignende i deres liv, hvad skete der, hvordan reagerede de og hvad følte de?
5. Underviseren spørger parrene/ grupperne til at præsentere deres konklusioner.
6. Underviseren diskuterer konklusionerne med egne perspektiver:
 - Forklar at det sker for alle mennesker at tidligere erfaringer og meninger former et underforstået mønster, som danner grundlag for deres reaktioner, meninger og adfærd.
 - Understreg hvordan stereotyper og fordomme har indflydelse på folks adfærd
 - Understreg at antagelser kan have negativ indflydelse på og hæmmer deres forhold og deres liv samt andre menneskers liv.

Handout 2.1* (Scenariet kan udskiftes til en nationalt gældende kontekst)

George er cypriot. Han er også IT fagmand og arbejder for en kommunikationsvirksomhed. Han er gift med Maria, som arbejder i samme virksomhed. I weekender spiller George fodbold. George identificerer sig med andre IT fagpersoner, med hans kollegaer på arbejdspladsen, samt personer som spiller fodbold, de er alle sammen typisk cypriotiske mænd. George tror, at cyprioterne har de bedste egenskaber. George holder også af franskmænd, italienere, englændere og tyskere. George læste i Storbritannien og har enkelte kollegaer som er englændere og italienere. Nogle af hans fodboldvenner er franskmænd og tyskere.

Maria har en veninde, Olga, som er fra Ukraine. Olga arbejder som salgsperson og er alenemor. Nogle gange inviterer Maria Olga hjem til dem til kaffe, især i weekender hvor George normalt spiller fodbold. George bryder sig ikke om Olga. George tror, at østeuropæere, og især østeuropæiske kvinder, har en

tendens til at lyve og udnytte andre. George tror også, at kvinder generelt er svage og at alenemødre altid er fattige og uden moral.

Sidste søndag kom George hjem fra fodbold, spiste middag med Maria, og var i gang med at gøre sig klar til at gå ud med sine kollegaer for at få en øl. Han ledte efter sit guldur men kunne ikke finde det. Han spurgte Maria, men hun havde heller ikke set det. George spurgte så om hendes veninde Olga havde været der tidligere til kaffe, som planen var og Maria bekræftede. George sagde så til Maria, at han var sikker på, at Olga havde stjålet uret. Maria sagde, at det var umuligt, men George insisterede. George insisterede også, at Maria skulle ringe til Olga og sige, at hun skulle give uret tilbage. Maria nægtede men George insisterede og blev vred. Til sidst måtte Maria give sig og ringede til Olga, og måtte sige at George havde tabt sit ur, og spurgte om Olga havde set det da hun tidligere var på besøg hos dem. Olga svarede, at hun ikke havde nogen anelse om det og kunne høre George råbe, om at hun havde stjålet det. Olga sagde til Maria, at hun var fornærmet, og lagde på. George var nu helt sikker på, at Olga havde stjålet hans ur og sagde til Maria, at hun aldrig må invitere hende hjem igen. George gik ud med hans venner. Maria blev hjemme og var forvirret. Hun stode på sin veninde, men på samme tid, måske havde George ret. Hun vidste godt, at Olga havde nogle økonomiske vanskeligheder og vidste ikke længere, hvad hun skulle tro. Maria blev ved med at lede efter Georges ur men kunne ikke finde det. Næste dag, fandt George sit ur på sit arbejdsbord. Sidste fredag havde han det på til et møde. Efter mødet ville han lige vaske sit ansigt og tog derfor uret af. Han havde glemt det der.

Noter til underviseren

* Underviseren opfordres til at skifte navne, oprindelseslande og/eller andre detaljer i historien i handout 2.1 så det er mere virkelighedstro i den nationale kontekst.

George identificerer sig med de grupper som han har nogle delte erfaringer med og med hvem han tror, at han deler nogle grundværdier. Der er ikke noget galt i at George identificerer sig med disse grupper. Problemet opstår, når George udvikler et 'os imod dem' mentalitet, hvorved han laver nogle antagelser vedrørende personer tilhørende andre grupper. George er nødt til at indse sine tilbøjeligheder, forudfattede meninger og stereotype og sikre sig, at de ikke får indflydelse på hans handlinger og opfattelser af andre.

Maria er mere åben overfor personer, som tilhører andre grupper end hende selv. Men alligevel, sociale konstruktioner omkring hende har indflydelse på hendes dømmekraft, og gør hende usikker. Maria må derfor også indse sine stereotyper og sikre sig, at de ikke får indflydelse på hendes forhold til andre mennesker.

Olga blev fornærmet og man kan ledes til at tro, grundet sociale antagelser og stereotyper, at det ikke er første gang, at hun mistænkes for noget, hun ikke havde gjort, og hun føler sig derfor såret og svigtet. Sådanne følelser er forståelige og har negative indflydelse på hende og hendes velvære og kunne også skade hendes forhold til Maria.

Aktivitet C: At identificere stereotyperne

Tid: 20 minutter

Materialer:

Flipover

Tuscher

VEJLEDNING

- Underviseren beder gruppen om at opføre en liste med karakteristikkere som bruges stereotypisk om mennesker og skrive deres svar på flipoveren. Hvis der er brug for det, kan underviseren selv præsentere flere svar. Sådanne svar er: race, nationalitet, etnisk oprindelse, sprog/dialekt, religion, kønsidentitet, seksuel orientering, handicap, fysisk udseende (hudfarve, vægt, hårfarve, tatoveringer, piercinger, tøj), beskæftigelse, hvor de bor, civilstand (single, gift, skilt, enlig forældre, par uden børn, samlevende), socio-økonomiske status/ klasse.
- Underviseren beder om eksempler på negative stereotype vedrørende disse kategorier. Underviseren kan bidrage med egne eksempler, for eksempel: 'kvinder er svage', 'tykke mennesker er syge', 'personer med mange tatoveringer/piercinger er kriminelle', 'asiater er underdanige', 'arabere er aggressive', 'rumænere og bulgarer er drankere', 'trans kvinder prøver at snyde mænd', 'homoseksuelle mænd er promiskuøse', 'handicappede er tiggere', 'personer med psykiske problemer har kriminelle tendenser', 'personer med HIV er farlige', 'kvinder med tørklæde er undertrykte', 'enlige mødre er promiskuøse og uden moral', 'gifte/ mennesker i længerevarende forhold uden børn er selviske', 'fattige mennesker er mere sandsynlige at stjæle'.

Aktivitet D: At lære igennem erfaring og deling

Tid: 20-40 minutter

Materialer:

Flipover

Tuscher

VEJLEDNING

1. Underviseren leder en diskussion om følgende spørgsmål og skriver noter ned på flipoveren.
 - Kan du genkalde og dele en hændelse hvor du eller et familiemedlem eller en ven er blevet udsat for stereotypisk behandling? Hvordan har den erfaring påvirket dig?
 - Kan du genkalde og dele en stereotype som du tidligere har haft om en gruppe mennesker? Hvordan tro du, du blev opmærksom på denne stereotype? Hvordan kom du over det?
 - Kan du identificere stereotype i medierne? Beskriv dem venligst.
 - Kan du identificere kulturelle stereotype? Beskriv dem venligst.
 - Hvilke risici tror du stereotyperne kan forårsage i vores samfund/liv?
2. Underviseren skal understrege, at disse spørgsmål er svære, da de fleste af os ikke kan identificere egne stereotype eller ikke har lyst at dele dem med andre, fordi man måske føler sig skyldig på grund af dem og vil føle sig udsat, hvis de blev fremlagt. På dette tidspunkt opfordres underviseren at dele egne oplevelser med stereotype. Underviseren understreger igen, at ingen skal føle sig presset til at afsløre noget, de ikke har lyst til.

Aktivitet E: Stereotyperne i den populære kultur og hvordan de kan forstyrre rigtige koncepter

Tid: 20-40 minutter

Materialer:

Flipover

Tuscher

Slides PP 2.2 and PP 2.3

VEJLEDNING

1) Underviseren viser slide PP 2.2 og beder deltagerne diskutere det.

2) Underviseren beder deltagerne om deres mening om den kvindelige drage på plakaten og måden den bliver fremstillet på. Underviseren opfordres til at stille følgende spørgsmål:

- Hvad synes du om de to drager?
- Hvordan er de forskellige?
- Hvilken en tror du er at hunkøn og hvilken hankøn? Hvorfor?
- Synes du, det er en retfærdig fremstilling af hun-dragen? Hvorfor?
- Hvordan ville du tegne en hun-drage og hvorfor?

3) Underviseren skriver noter på flipoveren.

4) Underviseren viser slide PP 2.3 og beder deltagerne diskutere det.

- Synes de, det er en bedre eller en værre repræsentation af hun-dragen? Hvorfor?

Noter til underviseren

Diskutér, hvordan afbildningen af hun-dragen, ud fra et dyre- og veterinærvidenskabsperspektiv, er urealistisk i forhold til at en drage skulle være et stort firben, som burde have indflydelse på plakaten. [Her](#) kan underviseren finde spændende læsning, som kan bruges til videre diskussion af fremstillingen af hun-dragen i filmen *Sådan træner du din drage 3*. Der anbefales ikke at uddele artiklen, da sprogbruget kan forekomme stødende. Underviseren rådes til at studere artiklen, så de bedre kan diskutere emnet med deltagerne om hvorfor afbildningen er meget urealistisk, til trods for at drager er mytiske væsener.